

Handlingsplan för differentiering av undervisningen för särskilt begåvade elever

Utbildningstjänster, Sibbo kommun

Innehållsförteckning

Handlingsplan för differentiering av undervisningen för särskilt begåvade elever	2
Differentiering av undervisningen och ordnandet av jämlik undervisning.....	2
Differentiering av undervisningen uppåt för begåvade elever	2
Hur definieras specialbegåvning?	3
Hur kan vi stödja särskilt begåvade elever?.....	4
Hurdana arrangemang kan tillämpas inom den allmänna undervisningen?	5
Hurdana arrangemang kan tillämpas utanför den allmänna undervisningen?	5
Förvaltningsbeslut och plan för elevens lärande	6
Några exempel på stödformerna och hur undervisningen av en begåvad elev kan ordnas	7
Till slut.....	7
Källor som har använts vid utarbetningen av denna verksamhetsplan samt material för lärare, vårdnadshavare och eleverna själva	8

Handlingsplan för differentiering av undervisningen för särskilt begåvade elever

Målet med handlingsplanen är att stödja lärarna och den övriga pedagogiska personalen i Sibbo när de differentierar undervisningen för särskilt begåvade elever samt för de elever som redan har uppnått målen i ett enskilt läroämne.

Differentiering av undervisningen och ordnandet av jämlik undervisning

Differentiering av undervisningen hör till varje lärares arbete och i all undervisning, och den är det primära medlet för att beakta elevens och undervisningsgruppens behov och elevernas olika förmågor. Fokus ställs på elevernas egna sätt att lära sig och arbeta i egen rytm och på deras olika förmågor och intressen, samt på emotionella behov förknippade med deras självförtroende och motivation.

Differentieringen förutsätter att läraren känner till processerna för tillväxt och lärande samt följer med och evaluerar undervisningsgruppens verksamhet och stämning och elevernas utveckling. Samarbete lärarna emellan och samarbete med vårdnadshavarna, den övriga personalen och med olika experter stödjer differentieringen.

Skyldigheten att ordna jämlik undervisning är antecknad i lagen om grundläggande utbildning.

[Lag om grundläggande utbildning 628/1998, 18 §:](#)

Särskilda undervisningsarrangemang

Studierna för en elev kan delvis ordnas på annat sätt än vad som bestäms och föreskrivs i denna lag eller med stöd av den, om

- 1) eleven anses till någon del redan ha kunskaper och färdigheter som motsvarar den grundläggande utbildningens lärokurs,
- 2) det med hänsyn till elevens förhållanden och tidigare studier till någon del är oskäligt att eleven skall genomgå den grundläggande utbildningens lärokurs, eller
- 3) detta är motiverat av skäl som har samband med elevens hälsotillstånd.

Om elevens vårdnadshavare inte har gjort en framställning om att elevens studier skall ordnas så som avses i 1 mom. eller föreskrivs med stöd av nämnda moment, skall elevens vårdnadshavare ges möjlighet att bli hörd innan ett beslut fattas. I undervisning för andra än läropliktiga skall eleven på motsvarande sätt ges möjlighet att bli hörd.

Differentiering av undervisningen uppåt för begåvade elever

Differentieringen är inte bara stöd som ges elever som har inlärningssvårigheter, utan den omfattar även metoder som kan användas för att beakta behoven hos begåvade och längre hunna elever så att de kan

fortsätta sina studier på ett mer individuellt sätt. De tre viktigaste dimensionerna i differentiering härrör studiernas omfattning, djup och tempo och variationerna i dem. Differentieringen kan bland annat inriktas på undervisningens innehåll, undervisningsmaterialet och undervisningsmetoderna som man har till sitt förfogande, arbetssätten samt mängden skol- och hemuppgifter och tiden som man kan använda för att göra dem. Det som är centralt i skola är att lärarna kan observera eleverna som de är i kontakt med.

Skolans atmosfär ska vara så positiv som möjligt och alla sorters begåvning ska bemötas öppet och stödjas. Det är viktigt att elevens begåvningsområden identifieras så att eleven kan få så mångsidigt stöd som möjligt.

Hur definieras specialbegåvning?

Vad vet vi om särskilt begåvade elever? På grund av normalfördelningen kan andelen framgångsrika eller begåvade elever tänkas vara cirka 15–20 %, och andelen särskilt begåvade 2–4 %. Särskilt begåvade elever behöver oftast utmaningar som är på en helt annan nivå än dem som är lämpliga för deras klasskamrater. Begåvade elever lär sig saker mycket snabbare än sina jämnåriga. Utvecklingen av begåvning kräver både stöd och lämpliga utmaningar.

En begåvad elev blir inte automatiskt en framgångsrik elev. En framgångsrik elev är inte heller automatisk begåvad. Det är lättare för eleven att gå vidare i sina studier och må bra när hen är motiverad. Studierna påverkas även starkt av känslan av samhörighet och ett bra självförtroende. Lärarens och skolans viktigaste uppgift är att visa respekt, acceptera, stödja och uppmuntra alla barn och unga som går i skolan samt erbjuda utmaningar och lära ut studietekniker till dem alla. När barnen är särskilt begåvade är det lika viktigt som för alla andra att de får umgås med sina jämnåriga.

Bild: Erityisopettajien käsityksiä lahjakkaista oppilaista kokonaisuutena (Saara Seppäläinen, 2016)

Hur kan vi stödja särskilt begåvade elever?

Många elever som är särskilt begåvade behöver inte arbeta för att komma vidare, utan deras förmågor gör att de klarar sig i de flesta situationerna. Alla i skolan borde få tillräckligt med lämpliga utmaningar så att de lär sig nya saker, behåller sin motivation, lär sig att klara av motgångar och lär sig studietekniker som passar just dem. Krav ställs med andra ord på alla parter. Tiden, stödet och åtgärderna går hand i hand med planeringen, uppföljningen och resurserna.

Principerna som följs vid ordnandet av skolgång för begåvade elever är till stor utsträckning de samma som tillämpas vid ordnandet av det tredelade stödet. Modellen för det tredelade stödet kan dock inte direkt tillämpas vid differentieringen uppåt, utan stödformerna ska antecknas i elevens plan för lärande. Till huvudprinciperna hör att eleven, vårdnadshavarna och den mångprofessionella gruppen samt kollegiet får delta. Vårdnadshavarna informeras om planerade undervisningsarrangemang, och i första hand svarar barnets lärare för dem. Läraren är dock inte ensam ansvarig för särskilda undervisningsarrangemang. Skolans rektor är ansvarig för att elevens behov av stöd tas i beaktande.

Målet med differentieringen är att beakta elevens behov. Det är viktigt att samla in tillräckligt med information om elevens skolgång och hurdana pedagogiska lösningar har tillämpats samt göra en

utredning om hurdana möjligheter skolan har till sitt förfogande när man planerar undervisningen på längre sikt. Särskild uppmärksamhet bör fästas vid övergångsskeden och vid att aktivt överföra information till exempel när läraren byts.

Målet med stödet är att eleven behåller sitt intresse för skolgång och att eleven erbjuds utmaningar som motsvarar elevens egen nivå.

1. Barnets färdigheter beaktas och studierna styrs mot mer utmanande uppgifter
2. Diskussioner förs med eleven och elevens egna önskemål hörs
3. Läraren för en diskussion om barnet och differentieringsmöjligheterna med vårdnadshavarna
Elevens och vårdnadshavarnas uppfattningar och åsikter om skolsituationen är viktiga.
4. Samarbete mellan klasslärare, ämneslärare, speciallärare och skolgångshandledare. Hur kan skolan stödja barnets begåvning på ett mångprofessionellt sätt?
5. En pedagogisk bedömning antecknas i elevens uppgifter om allmänt stöd. Bedömningen ska innehålla alla observationer och åtgärder som används som grund för elevens plan för lärande. Planen för lärande och de differentierande undervisningsarrangemangen granskas regelbundet.

Hurdana arrangemang kan tillämpas inom den allmänna undervisningen?

Berikning: Syftet med berikning är att erbjuda eleven möjlighet att fördjupa och utvidga sina kunskaper när det obligatoriska redan behärskas; färre repetitioner, mer individuell coaching i mån av möjlighet.

Acceleration: Eleven studerar i snabbare takt än resten av gruppen; möjligen tidigare skolstart. Ofta ska även undervisningen berikas.

Studiegrupper: Elever som är begåvade på samma kunskapsområde studerar i en gemensam grupp och arbetar tillsammans alltid när det är möjligt.

Studietekniker utövas och eleven får individuell coaching.

Hurdana arrangemang kan tillämpas utanför den allmänna undervisningen?

Acceleration: Eleven studerar ett eller flera läroämnen tillsammans med äldre elever.

Kursarrangemang: Eleven till exempel inleder sina studier i ett nytt läroämne, eller övergår till att studera gymnasiekurser efter att ha genomgått lärostoffet i ett eller flera läroämnen inom den grundläggande undervisningen i en snabbare takt.

Eleven hoppar över en årskurs: Eleven hoppar över en eller två årskurser.

Aktiviteter utanför skoldagen: Studiebesök, tävlingar, samarbete mellan skolorna, fritt bildningsarbete, grundläggande konstundervisning osv. är några exempel på aktiviteter som kan stödja inläringen utanför klassrummet. De kan också anses höra till studierna.

Förvaltningsbeslut och plan för elevens lärande

Enligt 18 § i lagen om grundläggande utbildning får rektorn genom ett förvaltningsbeslut besluta om upprättandet av en individuell läroplan. Om årskurslös undervisning ordnas för enbart en elev ska det för eleven utarbetas en personlig plan för lärande som grundar sig på den gällande läroplanen. Av planen ska framgå elevens personliga mål och läsordning samt en tidtabell inom vilken studierna bör genomgå.

Förvaltningen ska fatta de största besluten som rör undervisningsarrangemang:

1. En pedagogisk bedömning antecknas i elevens uppgifter om allmänt stöd. Bedömningen ska innehålla alla observationer och åtgärder som används som grund för elevens plan för lärande. Den pedagogiska bedömningen antecknas i Wilma.
2. En personlig plan för lärande kan utarbetas för varje elev. Då omfattar planen till lämpliga delar samma delområden som planen för elevens lärande inom intensifierat stöd. Planen för elevens lärande grundar sig på uppgifterna i den pedagogiska bedömningen. Differentieringen ordnas på det sätt som bestäms i planen för elevens lärande. Differentieringen av undervisningen förutsätter planering. Om behovet av differentiering ändras av någon orsak ska överföringen från en stödform till en annan antecknas i de pedagogiska dokumenten. Undervisningen kan ordnas på många olika sätt.
3. Planen för elevens lärande antecknas i Wilma. Blanketten för pedagogisk bedömning kan användas flera gånger. Blanketten följer med eleven när eleven övergår från lågstadiet till högstadiet eller byter skola. Ordandet av undervisningen förutsätter planering och planen för elevens lärande med differentierande undervisningsarrangemang ska granskas regelbundet.
4. Målen för elevens lärande ska preciseras för respektive ämne och antecknas i planen för lärande. Målen plockas från läroplanen för den årskurs i vilken eleven studerar. Eleven bedöms på grund av de studier som hen har avklarat i sin helhet när läsåret tar slut.
5. Om ordandet av undervisningen förutsätter studier som inte ingår i årskurserna, ska
  - a. elevens vårdnadshavare höras
  - b. undervisningen som inte ingår i årskurserna beskrivas närmare i den lokala läroplanen (5.4.1 Olika sätt att anordna undervisningen i Sibbo).

6. Skolans rektor svarar för att elevens behov av stöd tas i beaktande på alla skolstadier och vid övergångsskeden. Uppgiften om den lärare/klassföreståndare som ansvarar för uppdateringen av elevens ärenden och dokument antecknas i Wilma. Planen tillkännages rektorn och den publiceras för vårdnadshavarna.

Några exempel på stödformerna och hur undervisningen av en begåvad elev kan ordnas

Alla exempelfall nedan är äkta fall från Lovisa

- Efter sportlovet överfördes en elev från årskurs 4 till årskurs 5. Hen har påvisat sin kunskapsnivå och har färdigheterna som krävs för en lyckad skolgång på en högre årskurs. Beslutet har fattats enligt lagen om grundläggande utbildning, § 18.
- En elev på årskurs 7 läser matematik i sin egen takt (årskurslös undervisning).
- En elev på årskurs 8 har under höstterminen börjat studera matematik enligt gymnasiets lärokurs. Hen deltar i långa matematikens undervisning i gymnasiet. Elevens begåvning och behovet av acceleration upptäcktes av matematikläraren i högstadiet. Gymnasiets lärare bedömer elevens prov och högstadiet betalar ersättning för detta. De övriga läroämnena studerar eleven i sin egen högstadiegrupp. Eleven gjorde sin frivilliga prao i universitetet där hen följde med professorn i matematik.
- Sju elever från årskurserna 4–6 går i matematikverkstad, en veckotimme, läsåret 2019–2020. Ämnesläraren i matematik tar hand om undervisningen.
- Sex elever från årskurserna 5–6 går i engelskaverkstad, en veckotimme, läsåret 2019–2020.

Till slut

Skolan har som uppgift att under varje skoldag erbjuda och möjliggöra läroupplevelser för alla elever. Varje elev har rätt att känna ägarskap av den egna lärandeprocessen och växa ut till sin fulla potential. Sibbo kommuns värdegrund baserar sig på entusiastiska, kompetenta, livsbejakande och välmående elever. Differentieringen förutsätter att läraren känner till processerna för tillväxt och lärande samt följer med och evaluerar undervisningsgruppens verksamhet och stämning och elevernas utveckling. Arbetsgemenskapen ska stödja varandra. Diskutera möjligheterna till differentiering uppåt både i skolan och med vårdnadshavarna.

Källor som har använts vid utarbetningen av denna handlingsplan samt material för lärare, vårdnadshavare och elever

En webbplats om ämnet på engelska: Identifying Twice Exceptional Children

<https://blog.brainbalancecenters.com/2015/02/identifying-twice-exceptional-children>

Projektet Sikta mot stjärnorna, Lovisa stad 2018–2020. Slutrapporten:

<https://peda.net/loviisa/sms/soh/smsloh5:file/download/847bdfefcd5d704709a8750055d6993e7befe96/SIKTA%20MOT%20STJ%20C3%84RNORNA%20HANDLEDNING%20OCH%20HANDLINGSPLAN%205.6.2020.pdf>

Mensas inhemska webbsidor riktade till föräldrar till begåvade barn (på finska):

<https://lahjakkaatlapset.fi/>

Vad vet vi om särskilt begåvade elever? What We Have Learned About Gifted Children:

<http://www.gifteddevelopment.com/articles/what-we-have-learned-about-gifted-children>

OPAS ERIYTTÄMISEEN Keski-Suomen seudullinen Tehostetun ja erityisen tuen verkostohanke

2011: https://soppi.jyu.fi/Members/eaalto/Opas_eryyttamiseen.pdf

Plan för särskild begåvning i grundläggande skolorna i Grankulla:

<http://kauniainense.oncloudos.com/kokous/20202946-7-1.PDF>

En webbplats om ämnet på svenska: www.filurum.se

Sibbo kommuns läroplan för den grundläggande utbildningen 2016, allmänna delen:

<https://drive.google.com/file/d/1CX2wxdd1qPx7BA5K9Mtk4eRNau-i76Fn/view>

Handbok för stöd för lärande och skolgång i den grundläggande undervisningen i Sibbo kommun, kompletterar kapitel 7 i Läroplanen:

<https://drive.google.com/file/d/1iHlOckpVqXD8tbv76SmpTYui6y6j8m8z/view?usp=sharing>

Bild: Voiko lahjakas oppilas olla erityisoppilas?: <http://blog.mensa.fi/?p=248>

Sibbo 26.11.2020